

Lotta Lounasmeri

Politiikka jäi managerismin jalkoihin

Kuntapalveluiden kilpailutus Helsingin Sanomissa

Helsingin Sanomien sivuilla ja Helsingin kunnallispolitiikassa käytiin viime keväänä kiistaa kaupungin Palmia-nimisen liikelaitoksen kilpailuttamisesta. Asiaa käsiteltiin laajasti, mutta jutuissa ei juurikaan konkretisoitu sitä, mitä kuntapalveluiden kilpailutus tarkoittaa, mitä nämä julkiset palvelut ovat, kuka niitä tuottaa ja kuka niitä käyttää. Tässä artikkelissa erittelen sitä, miten ja mistä Helsingin Sanomissa kirjoitettiin, kun käsiteltiin kuntien ja muiden julkisten palveluiden kilpailuttamista.¹

Kuntien tarjoamat palvelut rinnastetaan usein tavaraan ja palvelu tapahtumana teolliseen tuotantoon. Keskustelun abstrakti sävy vieraannuttaa lukijaa. Tämä voi johtua siitä, että puhuttaessa hyvinvointipalveluista on otettu käyttöön yksityiseltä sektorilta, teollisesta tuotannosta ja johtamisopeista lainattu sanasto. Tämän sanaston kanssa tuskailevat sen käyttäjätkin. Journalismissa ei kuitenkaan problematisoida sitä, miten mitata laatua tai tuottavuutta ja mikä on tehokkuuden rooli.

Ateria-, kuljetus- ja kiinteistöhuoltopalveluja tarjoavan Palmian tilanne tuli julkisuuteen, kun Helsingin Sanomien kaupunkisivujen toimittaja Jarmo Huhtanen löysi ”skuupin”, eli kaupungin teettämän konsulttiraportin, jonka mukaan Palmia pärjäisi kehnosti, jos se joutuisi kilpailutilanteeseen muiden palveluntarjoajien kanssa.

Ensimmäinen Palmia-uutinen (”Palmian arvioidaan häviävän jopa yli puolet kilpailutuksista”) julkaistiin Helsingin Sanomissa 12. huhtikuuta 2005. Uutinen lähinnä referoi kaupungin tilaamaa konsulttiraporttia. Nousi melkoinen häly, kun työpaikkansa puolesta pelkäävät palmialaiset ja kunnantvaltuutetut olivat lukeneet raportin uutisoinnista lehdestä (toimittaja Jarmo Huhtanen 6.10. 2005²). Seuraavaksi uutisoitiinkin palmialaisten mielenilmaus, johon osallistuneiden nimet kaupunki työnantajana keräsi, koska piti työaikana järjestettyä tilaisuutta laittomana. Huhti-toukokuun aikana Palmiaa käsiteltiin melko ahkerasti kaupunkisivujen uutisissa. Sen lisäksi asiaa kommentoitiin toimittajan lyhyissä kolumneissa, pääkirjoitussivulla ja Pal-

mian johdon lyhyessä mielipidesivun puolustuspuheessa ("Palmia ei vastusta kilpailutusta" 20.4.). Palmiaa koskevan kirjoittelun rinnalla lehdessä kirjoitettiin runsaasti erilaisista pääkaupunkiseudun kuntien ja myös valtion kilpailuttamisprojekteista ja käytiin keskustelua kuntarakenneuudistuksesta.

Varsinkin journalistien mukaan sanomalehden perinteinen rooli on ennemmin tiedon välittäjä kuin keskustelun luoja – keskustelun, joka synnyttäisi uutta tietoa ja ratkaisuja yhteiskunnallisiin ongelmiin. Sanomalehti usein olettaa, että aina on olemassa vain yksi järkeenkäypä näkökulma mihin tahansa asiaan (Fowler 1991, 231–232). Journalismia voidaan kuitenkin tarkastella myös keskustelevuuden näkökulmasta: julkinen keskustelu voisi tuottaa tietoa sen sijaan, että se vain perustuu tiedoille (Kunelius 2000, 17), jotka ovat useimmiten peräisin rutiinilähteistä. Jotta journalismi voisi antaa välineitä demokraattiseen osallistumiseen ja vaikuttamiseen, tärkeäksi seikaksi nousee myös se, kuinka moniäänistä journalismi on.

Kuntapalvelut, eli esimerkiksi kouluruokailu, laitossiivous, päiväkodit, sairaalat ja terveydenhoito sekä vammaisten asumis- ja kuljetuspalvelut, ovat konkreettisia asioita jokapäiväisessä elämässä. Palveluja käyttävät erityisesti lapset, vanhukset ja vammaiset – ihmisryhmät, joiden ääni on kuulunut julkisessa keskustelussa aina heikosti. Katson aineistostani, minkälaisia lähteitä journalismi käyttää ja miten, ketkä aiheesta keskustelevat mielipide- ja kolumnipalstoilla sekä miten jutuissa aihetta käsitellään. Erityistä huomiota kiinnitän siihen, kuinka pääsevät ääneen palvelujen käyttäjät ja tuottajat.

Mitä on laadukas palvelu?

Kilpailutuskeskustelussa puhutaan paljon palvelujen laadusta, tuottavuudesta ja tehokkuudesta. Laatu ja tehokkuus yhdistyvät pitkälti yksityiseen sektoriin, ja sen vastakohtana näyttäytyy julkisen puolen byrokraattisuus. Tosin jotkut ääneen pääsevistä poliitikoista ja virkamiehistä huomauttavat, että myös julkinen palvelu voi olla laadukasta ja tehokasta, kuten uuden Julkisten ja hyvinvointialojen liiton (JHL) puheenjohtaja Tuire Santamäki-Vuori asian ilmaisee:

Totaalisen väärä on se valtavirtajulkisuuden väite, että julkinen palvelutuotanto on aina kelvotonta ja vain yksityinen voi olla tehokasta ja innovatiivista (HS 11.4.2005).

Helsingin kaupunginhallituksen toisen varapuheenjohtajan Sirkka-Liisa Vehviläisen (sd.) kommenteissa tehottomuus on lorvailua ja kustannuksista piittaamatonta:

Periaatteessa on ihan oikein vaatia, että kunnan oma palvelu on kilpailukykyistä. Ei voi hyväksyä, että lorvaillaan ja vähät välitetään kustannusrakenteista. (HS 12.4.2005.)

Palvelujen laadun arvioimiseen käytetään hyvin paljon numeerisia mittareita. Sitä, mitä palvelujen laatu todella tarkoittaa tai mikä on tuottavaa palvelua, ei kuitenkaan ryhdytä pohtimaan. Tätä eivät toimittajat haastateltaviltaan juurikaan kysele. Vain yksi vammaispalvelujen käyttäjä on päässyt kertomaan näkemyksiään sinänsä ansiokkaassa jutussa ”Me olemme nykyään kuin postipaketteja” (20.5.). Siinä palvelujen käyttäjä saa kertoa kokemuksistaan ja sanoa mielipiteensä: hänestä tulee todellinen kuntalainen, jolla on sanottavaa. Samalla vammaisten arkea tuodaan lähelle lukijoita:

Oma elinpiiri on entisestään supistunut, kun liikkumisesta on tullut näin hankalaa. Näinkö kaupunki yrittää tukea vammaisten itsenäistä asumista? (HS 20.5.2005.)

Kuitenkin talouden ja yritysmaailman kielenkäyttö on hiipinyt tehokkaasti kuntapalveluja koskevaan julkiseen keskusteluun: puhutaan kilpailukyvyistä, tuottamisesta ja markkinoista, kaupungin tai kunnan palvelustrategiasta ja hyvinvointistrategioista. Kun virkamiehet ja poliitikot ovat äänessä, teksteissä vallitsevat hallinnon ja liiketalouden puhutavat:

Kuntiin tarvitaan hyvinvointistrategiat, joissa määritellään palvelujen tuotannon tavoitteet ja toimintatavat (STTK:n työllisyyspoliittinen asiantuntija, HS 17.4.2005).

Palvelurakenteiden uudistamisella luodaan edellytyksiä myös yksityisten palvelumarkkinoiden kehittymiselle sekä uusien palveluinnovaatioiden käyttöönotolle. Tämä edellyttää palvelujen tuotteistamista ja hinnoittelua sekä kuntalaajan kykyä kilpailuttaa palvelut. (Kuntaliiton toimitusjohtaja, HS 26.4.2005.)

Uutisointi Palmian kilpailukyvyistä on verrattavissa taloussivujen tavanomaiseen uutiseen yksityisen yrityksen kilpailukyvyistä: se ei juurikaan muis-

tuta perinteistä politiikan uutisointia. Esimerkiksi kaupunkisivuilla julkaistu uutinen Palmiasta toi vahvasti mieleen taloussivujen yritysraportit:

NAG:n mukaan Palmia kärsii tehottomuudesta, joka johtuu hajanaisesta sopimuskannasta, korkeista henkilöstökustannuksista ja henkilöstön ikärakenteesta. [–] Raportin mukaan Palmian kilpailuasetelma on tulevaisuudessa vaikea: kokoero alalla toimiviin markkinajohtajiin kasvaa ja sitä kautta kilpailuedellytykset heikkenevät. (HS 12.4.2005.)

Palvelujen käyttäjät ja tuottajat ”epälähteinä”

Koko aineistolle on tyypillistä se, että palvelujen käyttäjät ja myös tuottajat jäävät sivurooliin: heitä ei juurikaan käytetä lähteinä, eikä kilpailutusta tarkastella heidän kannaltaan kovin laajasti tai syvällisesti. Kuntalaisia tai kansalaisia puhutellaan jutuissa yhtäältä veronmaksajina, jotka vaativat tehokkuutta, toisaalta asiakkaina, jotka vaativat laatua. Tällainen näkökulma liittyy markkinoistumiseen: julkiset palvelut samastetaan yksityisten yritysten tuoteisiin, ja ;kuntalaiset ovat ikään kuin yrityksen asiakkaita. Julkisen palvelun asiakas ei kuitenkaan ole sama asia kuin yksityisen yrityksen asiakas. Julkisen palvelun asiakkaana kansalaisella on oikeus palveluihin, koska kansalaiset ovat sellaisen oikeuden itselleen päättäneet taata. Yrityksessä taas päätöksiä tekevät viime kädessä osakkeenomistajat, joiden tavoitteena on hankkia asiakkaita, jotta yritys tuottaisi voittoa. Yrityksessä tehokkuus palvelee siis ennen kaikkea sen omistajien etua.. Mutta ketä journalisti todella puhuttelee kirjoittaessaan ”veronmaksajan” näkökulmasta? Tällainen puhe häivyttää yhteisöllisyyden ja kuntalaisten todellisten tarpeiden kuulemisen. Sitä voisi kuitenkin ajatella aidosti laadukkaan palvelun edellyttävän.³

Asiakkaaksi puhuttelu johtaa myös siihen, ettei palvelujen käyttäjiä ja tuottajia osata enää puhutella kansalaisina, vaan heistä tulee ”epälähteitä”. Antti Seppälä (2005) puhuu ”epälähteestä kuvituksen palveluksessa”. ”Tavis” on mukana jutussa lähinnä draamallisista syistä, ei siksi, että hänellä olisi jotain sanottavaa. Tarkastelemassani lehtikirjoittelussa kuntalainen on todellinen epälähde: palvelujen käyttäjät ja tuottajat näkyvät vain muutamissa kuvissa, ja näin heidän roolinsa jutuissa on todellakin vain kuvittaa niitä. Palvelujen käyttäjää on haastateltu kerran (”Me olemme nykyään kuin postipaketteja” 20.5.). Myös palvelujen tuottajien edustaja saa yhden puheenvuoron työtaistelusta kertovassa jutussa ”Helsinki keräsi nimet mielenilmaukseen osallistuneista Palmian työntekijöistä” (13.4.), jossa vastakkaisina osapuolina esite-

tään Helsinki työnantajana ja Palmian työntekijät. ”Tavikset” tai kansalaiset pääsevät ilmaisemaan ajatuksiaan tai kokemuksiaan kilpailutuksesta mielihoidosastolla, jossa ilmestyi tarkastellulla ajanjaksolla neljä heidän kirjoitustaan.

Journalismin apparaatti pyörii poliittisten prosessien, eli Palmian kilpailutus päätöksen, kuntarakenneuudistuksen etenemisen sekä erilaisten kilpailutusprojektien, ympärillä. Huomion kiinnittyessä näihin lähdevalikoima on suppea ja perinteinen. Enimmäkseen puhuvat poliitikot ja virkamiehet sekä muutama ammattiliiton edustaja.

Asiantuntijuutta haetaan myös riippumattomaksi koetuilta konsulteilta, eikä esimerkiksi neuvonantotoimisto Nordic Adviser Groupin Palmiasta laatimaa raporttia kyseenalaisteta. Jutuissa referoidaan raporttia ja todetaan, että sen on tilannut Helsingin kaupunki (”Palmian arvioidaan häviävän jopa yli puolet kilpailutuksista”, 12.4.). Noin viikkoa myöhemmin pääkirjoituksessa todetaan: ”Kylmä totuus on, että Palmian tulos ei ole odotusten mukainen.” (18.4.) Konsulttiraportin tulos arvioidaan musertavaksi. Tässä kohtaa Helsingin Sanomat toteuttaa melko kriitikittömästi vallitsevaa journalistista käsitystä, jonka mukaan tietoa tuottavat asiantuntijuuteen tai määrälliseen edustavuuteen perustuvat laitokset (ks. Kunelius 2000, 6, 17). Tutkimuksen tekotapaa ei selosteta.

Politiikka on arka aihe

Päinvastoin kuin esimerkiksi Kuneliuksen ja Renvallin (2002, 203) tutkimassa lehtikirjoittelussa vanhustenhuollosta, tässä kirjoittelussa näkyy selvästi juuri ”uutisoinnin jäsentyminen sen mukaan, millaisia byrokraattisen tai virallisen käsittelyn vaiheita asia käy läpi”. Kilpailuttaminen näyttätyy poliittisena tai byrokraattisena prosessina. Entä mitä on prosessin taustalla? Toimittajat kuvaavat uutisissa poliittista kädenvääntöä kilpailutuksesta, mutta eivät käy käsiksi asian taustoihin, eli siihen, mistä tässä on perimmältään kysymys ja miten tämä vaikuttaa kuntalaisten elämään. Nämä näkökohdat tulevat esille enimmäkseen juuri ”ulkopuolisten” kirjoittamissa kolumneissa ja mielipidekirjoituksissa.

Kilpailuttaminen näyttätyy hallinnollisena ongelmana, jossa vastakkain ovat byrokraatia ja yksityiseltä puolelta peräisin olevat tehokkuuden ja tuotavuuden vaatimukset. Näillä vaatimuksilla virtaviivaistetaan myös julkista sektoria. Kilpailutus kirjoittelussa päästään, harvinaista kyllä, jollain tasolla käsiksi puolueiden todellisiin poliittisiin eroihin. Ehkä juuri siksi ”aihe on

poliittisesti arka, se herättää niin paljon tunteita”, kuten Helsingin vihreiden kaupunginhallituksen jäsen Sanna Hellström sanoo (26.4.). Kuvattessaan poliitikkojen taistelua Palmian kilpailutuksesta lehti herättelee kärkeviä mielikuvia otsikolla ”Punakapina kaatamassa Palmian kilpailutusta” (15.4.). Kiista on aika selkeästi oikeiston ja vasemmiston välinen, ja siinä on lopulta kysymys hyvinkin perustavanlaatuisista yhteiskunnallisista näkemyseroista. Helsingin liikepalvelulautakunnan puheenjohtaja Veikko Vermilä (sd.) toteaa:

Tämä on päätös, joka ehkä aika pitkälle luotaa kaupungin tulevan palvelujen järjestämisen. Kaikki poliittiset ryhmät ovat siksi erittäin herkässä ja varovassa päätöksentekotilanteessa. (HS 12.4.2005.)

Muutamaa päivää myöhemmin kaupunginhallituksen demariryhmän varapuheenjohtaja Kai Kalima sanoo ryhmästään:

Jopa enemmistö saattaa olla kilpailutusta vastaan, vaikkei asiasta olekaan vielä haluttu tai uskallettu äänestää (HS 15.4.2005).

Helsingin Sanomat tuo esille kaikuja jostakin vanhasta järjestelmästä:

Joidenkin mielestä julkinen terveydenhoito on suunnitelmatalouden viimeinen linnake (HS 16.4.2005).

Näitä poliittisia näkemyseroja ei kuitenkaan haluta tuoda esille. Tuntuu siltä, etteivät monet poliitikotkaan halua. Miksi? Helsingin kaupunginvaltuuston poliittisia ryhmiä kuvaillaan näin:

Palmia on kuitenkin niin arka aihe, että ryhmät olivat sopineet keskenään siitä, ettei neuvottelutulosta kommentoida julkisuudessa (HS 26.4.2005).

Kilpailuttamisen taustalla olevista arvokysymyksistä keskustellaan lähinnä mielipidepalstalla ja muutamassa Vieraskynä-kirjoituksessa. Vain kerran kunnallispoliitikko, eli vihreiden Jari Haukka, ottaa tähän keskusteluun osaa kirjoituksessa, jonka otsikko on ”Yksityistämisestä pitää puhua rehellisesti”:

Poliittinen ja taloudellinen eliittimme on jo vuosia toteuttanut kansallista sopeuttamishjelmaansa. [--] Muutos on edennyt ilman julkilausuttuja poliittisia päätöksiä. (HS 22.5.2005.)

Onko lehti jo valinnut näennäisen neutraalin linjansa, eli jonkinlaisen vaihtoehdottomuuden? Näiden tosiasioiden, eli oletettavasti taloudellisen tehokkuuden ja tuottavuuden vaatimusten, edessä muutosta vaaditaankin pääkirjoituksissa pontevasti.

”Olemme tosiasioiden edessä”

Kilpailutuskirjoittelussa Helsingin Sanomat toistelee lähinnä poliitikkojen ja virkamiesten lausuntoja ja kommentteja, mutta mitä heiltä lopulta kysytään? Kilpailutusta ja sen perusteita ei kyseenalaisteta, eikä syvälliseen pohdintaan yhteiskunnallisesta muutoksesta mennä. Lähtökohtana on oletus, että tähän aikaan ja sen tuomiin muutoksiin on sopeuduttava, kuten kaupunginvaltuutettu ja kansanedustaja Mari Kiviniemi (kesk.) toteaa:

On ilman muuta selvää, että Palmian pitää pystyä vastaamaan kilpailuun. Olemme tosiasioiden edessä. (HS 9.5.2005.)

Lehti itse kommentoi samaan tyyliin pääkirjoituksissaan:

Kilpailuttaminen on tullut kuntiin jäädäkseen (HS 18.4.2005).

Palvelujen ja hankintojen kilpailuttaminen on nykyaikaa, johon myös kuntien on sopeuduttava, kun veroja ei voi nostaa (HS 19.4.2005).

Pääkirjoituksissa pyritään nostattamaan tietoisuutta nopeasta muutoksesta ja sen vääjäämättömyydestä, vaikka samalla todetaan, että uudistus on poliittisesti äärimmäisen vaikea.

Maailman muutos pakottaa myös kunnat uudistumaan (HS 1.5.2005).

Mikään raha ei riitä pelastamaan kuntia. Tarvitaan rakennemuutos. [--] Kuntarakenteen uudistamiseen ei ole paljon aikaa. (HS 5.5.2005.)

Lehdessä kahden kuukauden aikana ilmestyneistä jutuista, jotka käsittelevät käytännön kilpailutusprojekteja ja niistä saatuja kokemuksia, näkyy, ettei kilpailuttamisen järkevyyden perään kuitenkaan kysellä. Kahden kuukauden aikana muun muassa Espoon kaupungin puhelimet eivät toimineet, kun palveluntarjoajat kilpailutettiin, biometrinen passien kilpailutus uusittiin oikeuden päätöksellä, VR oli heikentämässä vammaisten palveluja, YTV:n matkakortit aiheuttivat lisämurhetta, järjestöjen lastenhoitopalvelujen RAY-tuki uhkasi loppua, Helsinki sai 1,8 miljoonan euron laskun olemattomista taksimatkoista ja markkinaoikeus oli tukehtua kuntien hankinnoista tehtyihin valituksiin.

Jutussa, jonka otsikko on ”Työhallinnon puhelinvaihe takeltelee puoli vuotta uudistuksen jälkeen”, Porin työvoimatoimiston toimialapäällikkö Elisa Levjäjärvi toteaa:

Muutos on ollut tuskainen, eikä se koske pelkästään työhallinnon henkilökuntaa vaan erityisesti asiakkaitamme (HS 30.5.2005).

Helsingin Sanomissa kerrottiin myös Espoon päiväkotien kilpailutuksen laittamisesta jäihin:

Myös espoolaiset vanhemmat ovat ottaneet poliittikoihin äänekkäästi yhteyttä, kun he eivät ole ymmärtäneet perusteita, miksi heidän lastensa päivähoidon tarjoaja on pitänyt vaihtaa (HS 23.4.2005).

Nämä ovat esimerkkejä tapauksista, joissa kilpailutus ei toiminut toivotulla tavalla. Lehti tyytyy toteamaan, että vaikeudet ovat väliaikaisia ja loppujen lopuksi kilpailutus on hyvästä.

Tarkoitus on veronmaksajan kannalta ajan mittaan hyvä, mutta tässä välissä pitää vähän pudota väliin (toimittajan kommentti, HS 13.4.2005).

Seuraavaa järjestelmää hankkiessaan YTV:n on pystyttävä nykyistä paremmin varmistamaan, että yllättäviä lisäkustannuksia ei tule. Siinä kilpailuttaminen on suureksi avuksi. (pääkirjoitus, HS 3.5.2005.)

Demokratiakin hoituu?

Julkinen keskustelu ja demokraattinen päätöksenteko tuntuvat jäävän epäolennaisiksi tai ainakin vaikeasti toteutettaviksi asioiksi kilpailuttamista käsiteltäessä. Ne, joita uudistukset konkreettisimmin koskevat, jäävät keskustelun ulkopuolelle kahdella tavalla: he eivät osallistu keskusteluun lehden sivuilla, eikä lehti anna kaksisia eväitä keskustelun käymiseen sen ulkopuolella.

Jotkut kolumnistit ja yleisönosaston kirjoittajat kyselevät kunnallisen demokratian perään, mutta lehti ja sen asiantuntijalähteet tuntuvat kovin alistuneilta taloudellisten vaatimusten edessä. Helsingin Sanomat esittää kunta-alan asiantuntijoiden arvion Suomen kuntien tulevaisuudesta. Tässä tutkimuksessa eräs haastateltu sanoo, että enää ei ole väliä, miten kuntia johdetaan, sillä ”kansalaisten elämään kytkeytyvät päätökset tehdään muualla” (12.5.). Kuntauudistusta toteuttavien virkamiesten asenne tuntuu olevan, ettei demokratiasta kannata huolehtia niin kauan, kuin raha-asiat eivät ole kunnossa. Kuvaava on valtiosihteeri Antti Mykkäsen kommentti:

Kyllä demokratiakin siinä hoituu, kun uudistus tehdään kuntaperusteisesti. Voidaan myös kysyä demokratian perään silloin, kun kunnassa vähenevät ihmiset ja rahaa ja palveluja ei ole. Kunnallisessa demokratiassa ei silloin ole paljon mistä päättää. (HS 19.5.2005.)

Yhteenvedona voi todeta, että kilpailutusaiheen uutisointi on varsin rutiinoinnutta ja nojautuu hyvin pitkälle tavanomaisiin eliittilähteisiin. Monipuolisin keskustelu aiheesta käydään lehden mielipideosastolla ja joissakin kolumneissa, joissa ääntään käyttävät lähinnä kunnallisan ja kuntauudistuksen parissa työskentelevät virkamiehet, konsultit, lääkärit sekä muutamat tavalliset ihmiset. Jonkinlaista vuorovaikutusta on havaittavissa, kun esimerkiksi lääkäri vastaa konsulttien puheenvuoroon tai Palmian johto sitä koskevaan kirjoitteluun. Helsingin Sanomat ei itse organisoi kovinkaan pontevasti keskustelua, ja sen oma kommentointi keskittyy pääkirjoitussivulle ”kilpailutus on tullut jäädäkseen” -tunnelmissa.

Kuinka helppoa kuntalaisen on arvioida, mistä tässä kokonaisuudessa lopulta on kysymys? Kuinka selkeän tai kokonaisen kuvan lukija voi saada yhteiskunnassamme tapahtuvasta julkisen sektorin muutoksesta? Reunasen (2003) mukaan journalismin ja julkisuuden ongelma ei ole se, ettei tietoa olisi saatavilla riittävästi, vaan se, ettei tieto liity riittävän hyvin kansalaisten

omaan kokemuspäiriin. Kirjoittelu kilpailuttamisesta oli tarkasteltuna ajan-kohtana runsasta, mutta aiheen käsittelytapa on omiaan vieraannuttamaan kuntalaista omaan elämään vaikuttavista asioista ja myös luomaan sellaista mielikuvaa, ettei yhteiskunnallisiin asioihin ole mahdollista vaikuttaa. Kuntalainen esiintyy kirjoittelussa lähinnä veronmaksajana tai asiakkaana, mutta juuri kukaan ei kysy, mitä palveluiden käyttäjä haluaa.

Kuntien julkisia palveluita käyttävät usein ryhmät, joiden on muutenkin vaikeaa saada ääntään kuuluville. Heitä ovat lapset, nuoret ja vanhukset sekä vammaiset ja mielenterveyspotilaat. Julkiset palvelut kokonaisuutena koskettavat myös eniten niitä, joilla ei ole mahdollisuutta turvautua yksityisiin palveluihin ja joilla on vähiten valtaa ja sananvaltaa. Mihin jäi heidän äänensä? Kuten Kunelius ja Renvall (2002, 202) toteavat, poliittisesti heikkojen ryhmien olisi tavalla tai toisella saatava äänensä kuuluville julkisessa keskustelussa, jotta säästöt eivät kohtuuttomasti kasautuisi heidän kannettavakseen.

Monet poliitikot ja virkamiehet ovat omaksuneet tietynlaisen manageriajattelun (vrt. Kantola 2002, Kunelius & Renvall 2002) ja siitä seuraavan taloudelliseen tehokkuuteen kytkeytyvän puheen julkisista palveluista. Journalismi puolestaan seurailee lähteidensä ajattelua ja puhetapaa. Helsingin Sanomien juttuja lukiessa välittyy myös tunnelma, että politiikka on jotenkin räjähdysherkkää ja vaarallista, kun taas managerismi on järkevää ja kaikkia osapuolia hyödyttävää. On vaikea sanoa, kuinka paljon tämä on tietoisin linjan toteuttamista ja kuinka paljon seurausta perinteisistä journalistisista käytännöistä sekä journalismin yleisestä markkinoistumisesta. Toimittajien mahdollisuudet tehdä moniäänistä journalismia voivat olla joskus rajoitettuja – kiire painaa päälle, ja juttu on saatava valmiiksi. Manageriajattelun sisäistämisen ei kuitenkaan pitäisi johtua kiireestä.

YTM, KTM Lotta Lounasmeri on tutkija Helsingin yliopiston viestinnän laitoksella.

Viitteet

- 1 Aineisto koostuu 53 jutusta ajalla 11.4.–30.5.2005.
- 2 Jarmo Huhtasta haastattelivat Helsingin yliopiston viestinnän laitoksen opiskelijat Viestinnän perusteet -kurssin case-työn yhteydessä.
- 3 Haluan kiittää Mika Renvallia erityisesti tätä kappaletta koskevista kommentista.

Lähteet

- Fowler, Roger (1991) *Language in the news: discourse and ideology in the press*.
London: Routledge.
- Kantola, Anu (2002) *Markkinakuri ja managerivalta. Poliittinen hallinta Suomen 1990-luvun talouskriisissä*. Helsinki: Loki-kirjat.
- Kunelius, Risto (2000) *Journalismi nelijalkaisena otuksena*.
Tiedotustutkimus 23 (2000):3, 4–27.
- Kunelius, Risto & Renvall, Mika (2002) *Kertomalla keskusteluun*.
Kansalaisten kokemukset journalismin virittämän julkisen keskustelun lähtökohtana.
Kunnallistieteellinen aikakauskirja 2 (2002), s. 199–214.
- Reunanen, Esa (2003) *Budjettijournalismi julkisena keskusteluna*.
Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.
- Seppälä, Antti (2005) *Epälähde kuvituksen palveluksessa*.
Puheenvuoro Journalismikritiikin seminaarissa 11.11.2005 Tampereella.

